

Eikenprocessierups is duidelijk op zijn retour

De afgelopen twintig jaar schreven we in het *Vakblad Natuur Bos Landschap* regelmatig over de eikenprocessierups. De aandacht daarvoor is inmiddels geluwd. Recente cijfers wijzen erop dat het probleem zich misschien heeft opgelost.

tekst Geert van Duinhoven (redactie Vakblad)

> In 2006 luiden enkele deskundigen de noodklok in het *Vakblad*. De opkomst van de eikenprocessierups is eigenlijk niet meer te stoppen, zeggen ze. De soort heeft zich dat jaar definitief gevestigd ten zuiden van de grote rivieren, en is bezig aan een opmars naar het noorden in de provincies Gelderland, Overijssel en Utrecht. Inmiddels is de rups overal in Nederland te vinden. Zeker in 2004 is het verspreidingsgebied flink uitgebreid en mede naar aanleiding daarvan is begin 2005 de interprovinciale expertgroep Eikenprocessierups opgericht. Deze groep ontwikkelt onder meer een leidraad voor beheerders, organiseert een publiekscampagne en diverse bijeenkomsten voor beheerders, zet een digitaal monitoringsysteem op en maakt beheerkaarten waar beschermde vlindersoorten voorkomen.

Branden

De experts vinden dat de eikenprocessierups veel hinder veroorzaakt. Onder vakgenoten in de groenwereld woedt vooral de discussie wat de beste bestrijdingsmiddelen zijn. Er is dan inmiddels een aantal methoden in zwang om de rups te bestrijden. Uit een enquête van een interprovinciale expertgroep blijkt dat bijna de helft van de respondenten biologische bestrijding toepast, maar meer dan de helft van de instanties gebruikt daarnaast of uitsluitend ook branden. Bestrijding door de rupsen weg te zuigen, wordt steeds minder toegepast (32 procent in 2005 ten opzichte van 51 procent in 2004). Daarnaast wordt chemische bestrijding net als in 2004 nog steeds door 10 procent van de respondenten ingezet. In de rubriek Stelling in het *Vakblad* #162 van februari 2020 menen de respondenten zeker te weten dat deze plaag niet vanzelf over zal gaan:

‘Nee, dit probleem gaat zich niet vanzelf oplossen. Het neemt al jaren steeds toe, blijk-

baar zijn de omstandigheden te gunstig, met voldoende eten, schuil- en nestgelegenheid en geen natuurlijke vijanden. Die omstandigheden veranderen niet van het ene op het andere jaar.

Door de ecologische onbalans zijn er te weinig natuurlijke vijanden. In onze gemeente hebben we heel veel eiken: niet alleen 7000 straatbomen, maar ook nog veel in bossen, bosranden en houtwallen. Dat gaf in 2019 heel veel overlast bij recreatiegebieden, een buitenzwembad, sportterreinen en woonwijken. Als we nu te veel gaan bestrijden, houd je hem in zijn groeicurve. Wat mij betreft: niet bestrijden dus, maar wél natuurlijk beheersen. Bestrijden moet je dus echt niet doen. Zeker niet met gif, maar ook niet met aaltjes, bacteriën of schimmels. Het enige mogelijke is wegzuigen, bijvoorbeeld bij gevoelige plekken zoals ziekenhuizen en basisscholen. Verder denk ik dat we er deels mee moeten leren leven.’

Kenniscentrum eikenprocessierups

De aandacht en de overlast worden steeds groter tot in 2019 heel veel mensen klachten krijgen van de brandharen van de rups. Natuurbeheerders krijgen soms de schuld, omdat zij ervoor zouden moeten zorgen dat de rupsen zich niet zo massaal kunnen uitbreiden. Maar ook gemeenten moeten vol aan de bak om ‘besmette’ bomen af te linten en hun beheer waar mogelijk aan te passen. Maar hoe dat beheer er dan uit zou moeten zien, welke bestrijdingsmethoden het meest effectief zijn, is dan allemaal nog niet duidelijk.

Het opgerichte Kennisplatform Eikenprocessierups bundelt de jaren daarna de beschikbare kennis en brengt die uit in een leidraad. De duurzaamste manier om overlast door de eikenprocessierups te voorkomen blijkt het minder aantrekkelijk maken van zijn leefomgeving en



foto Ria Dubbedam

20 jaar Vakblad

De redactie laat de twintigste jaargang niet ongemerkt voorbijgaan. Dit jaar grijpen we in elk nummer terug naar een ‘oud Vakblad-verhaal’ en stellen ons de vraag: Hoe staat het daar eigenlijk mee? U kunt ook zelf suggesties aandragen. Mail naar redactie@vakbladnbl.nl

het daarnaast juist aantrekkelijker maken van de omgeving voor natuurlijke vijanden. De leidraad beschrijft hoe je (een combinatie van) drie maatregelen effectief in kunt zetten: meer variatie in boomsoorten, meer natuurlijke vegetatie en het stimuleren van predatie en parasitering door natuurlijke vijanden. Het *Vakblad* #166 van juni 2020 besteedt aandacht aan de wettelijke taken van een beheerder.

‘Boomeigenaren maken zich zorgen om eventuele schadeclaims. Wat mag er van boomeigenaren worden verwacht om te voorkomen dat zij aansprakelijk zijn voor schade? Het draait daarbij om de zogenaamde zorgvuldigheidsnorm die een boomeigenaar in acht heeft te nemen. De zorgvuldigheidsnorm bepaalt wat een boomeigenaar moet doen of nalaten om niet aansprakelijk te zijn voor schade als gevolg van eikenprocessierups. Bos- en natuureigenaren zullen dus in beeld moeten hebben waar de risico's zijn en daarvoor moeten waarschuwen met borden en soms, op plekken waar publiek de hinder niet verwacht, met linten.’

Duidelijke daling

En dan opeens, op de eerste werkdag van 2024, komt NIVEL, het kenniscentrum voor de zorg, met een persbericht dat ook in 2023 weinig gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen zijn geregistreerd door huisartsen. ‘In 2019 was er duidelijk een piek in het aantal meldingen. In de daaropvolgende jaren zagen we een duidelijke daling bij de huisartsen in het aantal meldingen van gezondheidsklachten gerelateerd aan de eikenprocessierups. Hiervoor worden gegevens gebruikt van NIVEL Zorgregistraties Eerste Lijn. Uit de meest recente cijfers, geactualiseerd tot en met

september 2023, blijkt dat het aantal meldingen net als in eerdere jaren laag bleef.’

Koelgels

Deze lage aantallen klachten zijn deels te verklaren door de toegenomen kennis over de eikenprocessierups bij de Nederlandse bevolking en het (daardoor) op tijd nemen van preventieve maatregelen na de grote overlast in 2019. Daardoor ervaren mensen minder overlast van de brandharen van de rups. Daarnaast is het mogelijk dat veel van de klachten, zoals jeuk en pijn, spontaan verdwijnen of worden behandeld met zelfzorgproducten zoals koelgels en dat een bezoek aan de huisarts daardoor niet nodig is.

Een andere mogelijke verklaring is volgens het NIVEL een afname van de plaagdruk (rupsenpopulatie), die toegeschreven kan worden aan de gecoördineerde aanpak in het beheer en de bestrijding door gemeenten en andere organisaties. Vergeleken met 2022 zijn in 2023 landelijk minder eikenprocessierupsen waargenomen: in 8 procent van de eikenbomen tegenover 11 procent vorig jaar. Toch kan lokaal de plaagdruk nog verschillen. Deze zogenaamde hotspots werden vooral gezien in Drenthe, maar dit heeft zich niet vertaald in een grote toename van (bij de huisarts geregistreerde) klachten van jeuk of roodheid. Voor 2024 verwacht NIVEL op basis van de vlindertellingen van 2023 dat de overlast wel mee zal vallen. Monitoring van de plaagdruk aan de hand van bijvoorbeeld vlindertellingen blijft echter nodig, want het is niet uitgesloten dat eikenprocessierupsen die zich momenteel in verlengde rustfase (de zogenaamde diapauze) ophouden in grondnesten, volgend jaar juni zullen uitkomen.<

redactie@vakbladnbl.nl